

CZ A EU

ŠANCE A PROBLÉMY PŘÍSTUPU K EU

ČÁST II

MĚNOVÁ UNIE A ROZŠÍŘENÍ EVROPSKÉ UNIE O ZEMĚ VÝCHODNÍ EVROPY

OBSAH

I.	Úvod	1
II.	Formy monetární integrace - vyčlenění pojmů	1
III.	Centrální Evropa jako optimální měnová oblast	2
	1. Kritéria mikro a makroekonomických oslabení	3
	2. Koncept poměru nákladů a výnosů	4
	2. 1. Nevýhody měnové unie pro střední a východní Evropu	
	2. 2. Výhody měnové unie pro střední a východní Evropu	
IV.	Evropská měnová unie jako optimální měnová oblast pro střední a východní Evropu	5
	1. Role Evropské centrální banky	7
	2. Integrace mezinárodních finančních trhů, kritérium optimality měnových oblastí	7
V.	Evropská měnová unie realizovaná ve čtyřech etapách	8
VI.	Kritéria konvergence pro podíl zemí střední a východní Evropy na hospodářské a měnové unii	8
	1. Vysoký stupeň cenové stability	8
	2. Dlouhodobě únosná finanční situace veřejného sektoru	9
	3. Konvergence dlouhodobých úrokových sazeb	10
	4. Stabilní vnější hodnota měny	10
VII.	Závěry	10

I. ÚVOD

Po předcházejí analýze užitku, který s sebou přinese rozšíření EU o země východní Evropy, jakož i po uvedení problémů, risik a rozporů, které tímto rozšířením vzniknou České republice, si v rámci diskusí na téma procesu integrace a rozšíření EU o země východní Evropy na dvacet pět států musíme položit otázku, zda jsou národní ekonomiky nových uchazečů o členství v EU zralé pro měnovou unii a zavedení Eura, plánované Maastrichtskou smlouvou, zda je tento krok ekonomicky účelný a nutný, jaké výhody a rizika s sebou přinese. Pro střední a východní Evropu by to byl velký krok kupředu - na území několika států by platila společná měna, která by vyžadovala vytvoření jednotné měnové politiky.

Přestože je o Evropské měnové unii známo, že zvyšuje mikroekonomickou efektivitu, makroekonomickou stabilitu a hospodářskou legitimitu, je třeba také konstatovat, že ekonomické aspekty nemohou hrát při optimalizaci měnového sektoru EU rozhodující roli - čistě ekonomická „optimale currency area“ může existovat teprve po zohlednění politických, historických a kulturních faktorů, jakož i změn z hlediska národní příslušnosti.

II. FORMY MONETÁRNÍ INTEGRACE - VYČLENĚNÍ POJMŮ

Vypracování Maastrichtské smlouvy o Evropské hospodářské a měnové unii předcházelo vyřešení třech úkolů:

- a) Projednání přínosů a nevýhod flexibilních a pevných měnových kurzů.
- b) Určení zemí, které by mohly tvořit měnovou oblast.
- c) Stanovení podmínek, rozhodných pro dosažení optima, čili především těch kritérií, která stát kvalifikují na člena měnové unie.

Přitom je třeba definovat různé alternativy monetární integrace. Kursový mechanismus (např. Evropský měnový systém) představuje dlouhodobě plánované pevné směnné kurzy s pevně stanovenými přípustnými odchylkami tržního kurzu. Oproti tomu unie směnných kurzů žádné vymezení odchylek nezohledňuje. Rozlišuje se mezi formální uníí směnných kurzů (např. v Belgii a v Luxemburgu platily platební prostředky měn obou zemí) a de facto uníí směnných kurzů (např. DM a Guldeny/ Nizozemí). Paralelní měnová unie připouští jak národní měnu, tak i jednotnou měnu, mezi kterými stanovuje flexibilní směnné kurzy. Atraktivita paralelní měny vede k zániku národní měny, a tím k měnové unii. Unie směnných kurzů je však i nadále závislá na existenci příslušných emisních bank. Jinak je tomu u měnové unie, která je měnovou oblastí, ve které se používají jednotné peníze. V takovémto případě musí být tvorba peněz a také monetární politika pod dohledem centrální banky.

Určití autoři uznávají jako měnové unie i unie měnových kurzů, které zohledňují definitivní směnné

kurzy, konvertibilitu a neomezený obchod, jakož i volný pohyb kapitálu.

„Optimální rozsah měnové unie je definován ve smyslu dosažení makroekonomických cílů interní rovnováhy (nízká inflace a minimální míra nezaměstnanosti) a externí rovnováhy (únosná situace platební bilance).“

Při posuzování integračních procesů zemí střední a východní Evropy se nesmí zapomínat na skutečnost, že ekonomická integrace je pouze relativním cílem. Tím, o co se skutečně usiluje, je zvyšování ekonomické efektivity a maximalizace obecného prospěchu. Integrace zůstává tedy pouze prostředkem a představuje formu tržního a institucionálního začlenění. Přitom již sám název napovídá, o jakou metodu se zde jedná. Pod pojmem tržní integrace se rozumí, svobodnou konkurenceschopností motivované propojení národních hospodářství, za současného uvolňování trhů. V důsledku dojde k prohloubení vzájemné ekonomické závislosti mezinárodních trhů.

V rozporu s tím podřizuje institucionální integrace konkurenceschopnost centrální instituci, ve které by měly být vzájemné vazby utuženy vytvořením závislosti. Pokud budou vytvořeny stejné rámcové podmínky pro nadnárodní ekonomické subjekty, lze očekávat, že výhody takovéto centrální harmonizace hospodářského dění převýší nezbytné náklady, takže vznikne zůstatek,lepší se výkonnost a zvýší se obecné blaho.

Monetární integrace může představovat jak makroekonomickou, institucionální (hospodářskou, měnovou unii a unii směnných kurzů), tak i mikroekonomickou tržní integraci (systém směnných kurzů, pásmo volného obchodu, celní unii, vnitřní trh).

Procesu sjednocení peněžní politiky v rámci měnové unie stojí v cestě koordinování trhu národních monetárních politik, pod podmínkou odstranění dohledu nad oběhem kapitálu a neomezené konvertibility měny. Obě formulace se projevily ve dvou postojích: Stoupenci Korunovační teorie (ekonomisté, země severní Evropy) požadují, aby vytvoření měnové unie bylo vyvrcholením řádné hospodářské konvergence a zastánci Teorie disciplíny (monetaristé, země jižní Evropy) jsou toho názoru, že konvergenci lze usnadnit, nebo se jí dokonce teprve začít zabývat, na základě vytýčení konkrétních termínů.

III. CENTRÁLNÍ EVROPA JAKO OPTIMÁLNÍ MĚNOVÁ OBLAST

Pro optimální měnovou oblast je z ekonomického hlediska charakteristické, že užitek, vyplývající z pevných směnných kurzů nebo dokonce z jednotné měny při transakcích mezi členskými státy a z flexibilních směnných kurzů při transakcích s ostatními státy, převyšuje náklady. Členské státy musí vytvořit hospodářský prostor, který bude z hlediska stanovených kritérií rovnoprávnější než hospodářský prostor jiných států.

Různé formulace se shodují v tom, že v konečném důsledku omezují měnovou unii na část členských států existující nebo rozšířené EU:

III. 1. **Kritéria mikro a makroekonomických oslabení**

Reálnými hospodářskými, mikroekonomickými oslabeními, které hrozí národní ekonomice zvenčí, se zaměstnává tradiční teorie optimálních měnových oblastí. Zabývá se otázkou, zda se pevné nebo flexibilní kurzy lépe vyrovnají s nepravidelnými výkyvy ve formě přesunu poptávky (a - c). Posuzovány jsou peněžní představy zaměstnanců (pracovníci jsou vůči cenovým změnám importovaného zboží pasivní) a pevná dolní hranice mezd. Při makroekonomických oslabeních se sleduje vliv mezinárodní konjunktury, importovaná inflace, nebo homogenní preference (d - f). Ve středu zájmů ovšem vždy stojí dopad oslabení na cíle národních ekonomik: rovnovážná platební bilance, stabilita cenové hladiny a boj proti nezaměstnanosti.

a) Kritérium volného pohybu pracovních sil

Přesun poptávky ze země A do země B, bude mít v zemi A za následek vznik malého pracovního vytížení a nadbytečných kapacit, jakož i deficitu v bilanci výkonů. Naproti tomu v zemi B dojde ke vzniku inflace, přebytku v bilanci výkonů a k nadměrnému vytížení výrobních kapacit. Tyto nerovnováhy lze neutralizovat nadnárodní mobilitou faktorů. Pokud jsou výrobní faktory mobilní pouze na národní úrovni, pak lze stav rovnováhy nastolit pomocí flexibilních směnných kurzů. Země A musí svou schopnost exportu zvýšit devalvací vlastní měny. Země B bude jednat opačným způsobem, a tím sníží svou inflaci a poptávku. V rámci měnové unie musí mobilita faktorů stoupat a mimo její hranice klesat.

b) Kritérium diverzifikace produktů

Nerovnoměrná oslabení poptávky nemohou mít na rovnováhu v zemích se silně diversifikovaným exportem a importem téměř žádný vliv, což tyto země předurčuje pro měnovou unii

c) Kritérium míry otevřenosti

Adekvátně k podílu obchodovaného zboží na produkci dané země, ovlivňují směnné kurzy jeho cenovou hladinu: čím vyšší je tento podíl, tím vyšší je míra otevřenosti. Zvyšování poptávky (export) vede ke zvýšení cen obchodovaného zboží na území dané země a k nárůstu národní produkce, a v důsledku ke stupňující se substituční poptávce obyvatel dané země po neobchodovaném zboží, které je ze strany výrobců ve prospěch vývozu méně nabízeno. Tím dochází ke stoupaní cen neobchodovaného zboží a na základě růstu nákladů (mezd) ke zdražování produkce obchodovaného zboží. Devalvace měny vede tedy pouze krátkodobě ke zlepšení bilance obchodu. Čím vyšší je míra otevřenosti, tím více ztrácejí na významu flexibilní směnné kurzy, a tím více roste význam měnové unie.

d) Kritérium homogenních preferencí

Homogenita preferencí s ohledem na hospodářskou politiku, tedy např. stabilitu cenové hladiny, je důležitým předpokladem pro integraci ekonomik do měnové unie.

e) Kritérium analogie měr inflace

Země, které dlouhodobě vykazují podobné míry inflace, jsou pro měnovou unii způsobilější, poněvadž disponují shodnými konkurenčními schopnostmi, důsledkem čehož nepotřebují flexibilní směnné kurzy k tomu, aby vyrovnaly své bilance obchodu. Tyto země mohou tedy vytvořit měnovou unii.

f) Kritérium mezinárodního systému ekonomického rozvoje

Při mezinárodním souběžném vývoji konjunkturálních výkyvů cen a příjmů se mohou země, pro které je tento konjunkturální proces charakteristický, připojit k měnové unii.

III. 2. Koncept poměru nákladů a výnosů

Náležitě operačně zpracovaný poměr nákladů a výnosů umožňuje srovnání a výběr zemí z pohledu způsobilosti pro měnovou unii. I přes atraktivitu této metody musíme ovšem zdůraznit, že měnová unie je dynamickým, evolučním procesem, který nepřipouští hodnocení způsobilosti kandidátů jen na základě statických přínosů a nedostatků v oblastech cenové stability, míry zaměstnanosti a platební bilance.

III. 2.1. Nevýhody měnové unie pro střední a východní Evropu

- a) Odstranění konkurence měn, která brzdí inflaci.
- b) Ztížení adaptace reálných procesů v ekonomice po zrušení nominálních směnných kurzů a normalizace cenové hladiny.
- c) Při strnulosti mezd se globální rozdílná úroveň produktivity projevuje v méně efektivních zemích nezaměstnaností.
- d) Přestože sociální dávky, mzdy, finanční politika zůstanou věcí účastnických zemí, vzdávají se nástroje peněžní politiky ve prospěch jednotné centrální banky.
- e) Každá národní ekonomika má svou vlastní optimální míru inflace. Pokud jsou tyto míry inflace rozdílné a v rámci měnové unie budou sjednoceny, naběhnou tím společenské náklady.
- f) V rámci měnové unie dojde k omezení všeobecné hospodářsko politické suverenity. Vysvětleno na tzv. „Filipově křivce“: před měnovou unií byly jednotlivé státy v určitých bodech této křivky. Protože ale dojde ke sjednocení preferencí vzhledem k míře inflace, znázorňuje pohyb na křivce směrem k bodům, které byly dříve přístupné ale nebyly plánované, národohospodářské náklady měnové unie.

III. 2.2. Výhody měnové unie pro střední a východní Evropu

- a) Měnová unie představuje nejvyšší možnou svobodu pohybu kapitálu a peněz a

jednotná měna umožňuje zvyšování alokace odstraněním spekulací, deformujících rozmístění kapitálu. Kromě toho propůjčí hospodářský potenciál měnové unie jednotné měně, v poměru ke měnám okolních států (především US dolaru a jenu),

- b) takovou sílu, která bude větší než hodnota kteréhokoliv národního kurzu členských států.
- c) Rozpis výhod podle funkcí peněz prezentuje **tabulka 1**. Ve funkci peněz jako zúčtovací jednotky mohou být zredukovány náklady na získávání informací, na přepočty a na směnu.
- d) V oblasti funkce platebního prostředku se zaznamenávají úspory nákladů na transakci (u dlouhodobých kapitálových investic - finanční hedging), jakož i snížení udržování rezervy.
- e) Také ukládání hodnoty se značně navýší, poněvadž při předpokládané zvýšené nebo neměnné stabilitě jednotné měny bude v portfoliu drženo méně měn.

Tabulka 1: Výhody vyplývající ze zavedení jednotné měny

Zúčtovací jednotka	Platební prostředek	Ukládání hodnoty
	Náklady na transakce	
Směna	a) Zajištění kurzu	Likvidita
Informace	b) Finanční hedging	Stabilita
Přepočty	c) Úrokové efekty	
	Příležitostné náklady (udržování rezerv)	

IV. EVROPSKÁ MĚNOVÁ UNIE JAKO OPTIMÁLNÍ MĚNOVÁ OBLAST PRO STŘEDNÍ A VÝCHODNÍ EVROPU

Přestože již i stoupenci tzv. korunovační teorie akceptují, že jednotná peněžní politika v centrální Evropě by mohla, vzhledem k částečně splněným kritériím optimalizace měnových oblastí, docílit potenciálně lepších výsledků, než systém národních měn, je často popíráno, že by tomu tak skutečně mohlo být. Poněvadž kromě společné politiky a jednotné vnější hodnoty ve vztahu k okolním zemím, jakož i jednotných požadavků na úrokovou hladinu, strukturu úroků a množství

oběživa, si skutečný úspěch Evropské měnové unie vyžaduje také sjednocení fiskální, mzdové a sociální politiky členských států, tedy podle hospodářské unie „Ten, kdo zpívá píseň o „sjednocení“ měn má ve skutečnosti na mysli evropeizaci našich doposud národně státních sociálních systémů“.

Úspěšný boj proti inflaci není závislý jen na peněžní politice Evropské centrální banky, ale je rovněž věcí ostatních politiků. Evropská měnová oblast, ve které nebude realizována hospodářská unie, nemůže být tedy optimálním prostorem pro měnovou unii. Naopak zavedení Evropské měnové unie bez hospodářské unie blokuje optimální vývoj vnitřního trhu, tudíž i již dosažené integrace. Zpochybňována je především stabilita společné měny, poněvadž vzhledem k jednotným úrokům a cenové hladině hrozí nebezpečí, že jednotlivé státy podlehnou pokušení, se nadměrně zadlužit. Mohly by k tomu být přinuceny, pokud by se poptávka nadměrně koncentrovala v zemích, které z důvodu nadměrné produktivity nabízejí nízké relativní ceny. Země s nižší produktivitou a slabší poptávkou potřebují pak dodatečné prostředky, aby mohly potlačit nezaměstnanost.

Zvýší-li se inflace, je kapitál stimulován k přechodu do hospodářského prostředí měnové unie. Vývoj vnitřního trhu může být i škodlivý, pokud jsou jeho tržní mechanismy, následkem eliminace takových hospodářsko politických nástrojů, jakými jsou kursovní a peněžní politika, intenzivně narušovány intervenčními opatřeními operační a strukturální politiky a pokud usilují o vyřešení problémů v oblasti nezaměstnanosti a rozdělení příjmů cestou fiskální politiky a kohezního fondu a částečně i mzdové politiky. Tato intervenční opatření mohou být příčinou výrazných výkonnostních ztrát.

Dokud neexistuje hospodářská unie, mají národní měny nesporné právo na existenci a směnné kurzy mezi nimi plní důležitou řídicí funkci. Ale aby tato sjednocená měnová politika byla účinná pro všechny zúčastněné země, musí existovat nejen podobné národohospodářské rámcové podmínky, nýbrž také podobné struktury financování, stejné monetární zprostředkovatelské mechanismy, jednotné hospodářsko politické cílové myšlenky. Vnější hodnota měny je dnes určována především stupněm důvěry investorů. Jak má ovšem vzniknout důvěra k měně, jakou je EURO, když za touto měnou nestojí žádný společný stát, žádná sladěná politika, žádná evropská identita? Přímluvci Maastrichtské smlouvy kladou důraz na enormní váhu peněžní politiky Evropské centrální banky a na ekonomický užitek, který vyplyne ze zrušení národních měn.

Hovoří se o třech otázkách, které hrají pro monetární způsob náhledu rozhodující roli:

- 1) obnověnost peněžní politiky, která je výrazně určována stupněm peněžně politické nezávislosti emisní banky,
- 2) dopady asymetrických monetárních, jakož i všeobecných výkyvů na peněžní politiku,
- 3) stabilita národní a agregační peněžní poptávky a výkonnost peněžně politických nástrojů ve vysoce integrovaných finančních oblastech.

IV. 1. **Role Evropské centrální banky**

Je sporné, zda Evropská centrální banka získá v našich zemích ještě silnější a nezávislejší pozici, a tím i na vyšší hodnověrnosti, než tomu bylo za doby všeobecně vychvalované Německé spolkové banky. V souvislosti s tímto lze očekávat, že reálně ekonomické náklady na boj proti inflaci se převodem příslušných kompetencí z národních emisních bank na Evropskou centrální banku sníží a měnová unie bude prospěšná všem zemím střední a východní Evropy.

Obzvláště pak země s méně vyhraněnou peněžně politickou stabilitou by ze začlenění pod důvěryhodnou Evropskou centrální banku těžily. Také monetární ztráty z prostředí Evropské unie se pak budou dotýkat globálního území měnové unie a v menší míře ovlivní směnný kurz.

IV. 2. **Integrace mezinárodních finančních trhů jako kritérium optimality měnových oblastí**

Zpracování asymetrických monetárních ztrát, ke kterým dochází důsledkem mezinárodního spekulativního oběhu kapitálu (změna preference portfolia), představuje problém pro systém flexibilních směnných kurzů (Česká republika tím prošla v letech 1955 - 1996), ovšem ne pro Evropskou měnovou unii. V jejím prostoru tyto pohyby kapitálu, které zkrusují národohospodářskou optimalitu, odpadají. Finanční operace v EU mají nadnárodní charakter a probíhají mnohem bezproblémověji, když jsou realizovány v jedné měně. Evropská měnová unie by tedy měla být identická s integrovanou finanční oblastí. Jinými slovy to tedy pro země střední a východní Evropy bezpochyby znamená, že stabilita agregační peněžní poptávky je v měnové unii vyšší, než je tomu u národních funkcí peněžní poptávky jednotlivých kandidátských zemí.

Peněžně politické nástroje by mohly být v Evropské měnové unii rovněž efektivněji využívány. Například řízení množství peněz v EU může být efektivnější již z toho důvodu, poněvadž odpadnou dnešní problémy s evidencí peněžních stavů.

Minimální rezervy by mohly být Evropskou centrální bankou vytvářeny jednotně, což by ukončilo národní hospodářskou soutěž o nejnižší regulace. Přiklání - li se tradiční teorie optimálních měnových oblastí spíše k vytvoření centrální Evropy formou výběru ze zemí EU, hovoří velmi vysoký stupeň integrace finančních trhů v rámci EU pro vstup všech kandidátů.

Přesto se klade otázka, zda Evropská unie tvoří optimální integrační prostor pro měnovou unii? Korunovační teorie právem zdůrazňuje, že konvergence, především pak našich kandidátských zemí, není v rámci EU dosud dostatečně pokročilá, že nejprve je zapotřebí zespolečnit fiskální, mzdovou a sociální politiku tak, aby hospodářská unie předcházela měnové unii, pokud se má zabránit ne zrovna nepatrným hospodářským ztrátám. Problém je ovšem v tom, že oddalování měnové unie by s sebou zemím střední a východní Evropy mohlo přinést ještě větší ztráty. Monetární integrace na základě flexibilních směnných kurzů může v oblasti vnitrozemského trhu ještě dlouho, dlouho nechat čekat na konvergenci evropských národních hospodářství. S ohledem

na globalizaci a dynamický rozvoj oblastí, ve které vládne dolar a jen, jakož i na stále rostoucí význam čínské ekonomiky, je na místě otázka, zda si rozšířená EU může dovolit, nebyť optimálním měnovým územím, nebo - li existovat bez našich zemí po rozšíření směrem do východní Evropy.

V. EVROPSKÁ MĚNOVÁ UNIE REALIZOVANÁ VE ČTYŘECH ETAPÁCH

Kromě toho je, podle některých spisovatelů, Evropská unie se svým rozšířením o země východní Evropy o krok blíže na cestě k planetární civilizaci. Z tohoto pohledu by úspěšné zavedení EURA v našich zemích bylo nadmíru hodnotnou zkušeností pro celou planetu. EURO by pak nebylo jen konkurencí pro US dolar nebo jen, ale také účastí na plnění úlohy stabilizace globální ekonomiky a konkrétní efekty užitku se projeví i v bezpečnostní politice.

Oproti tradiční teorii představují vymezovací kritéria, přijatá Maastrichtskou smlouvou, dynamický koncept. Jako pragmatický základ vychází z kompromisního řešení: v souladu s teorií disciplíny obsahuje závazný časový plán a vyžaduje plnění přísných, objektivních kritérií konvergence po vzoru korunovační teorie.

VI. KRITÉRIA KONVERGENCE PRO PODÍL ZEMÍ STŘEDNÍ A VÝCHODNÍ EVROPY NA HOSPODÁŘSKÉ A MĚNOVÉ UNII

Ve smlouvě o Evropském společenství je pevně stanoveno, které faktory je třeba zohlednit při zjišťování, zda je členský stát způsobilý pro účast v hospodářské a měnové unii. Mnohé z těchto faktorů jsou konkretizovány kvantifikovanými referenčními hodnotami, které jsou definovány ve zvláštních protokolech. Jedná se především o čtyři faktory, které jsou předmětem hodnocení: vysoký stupeň cenové stability, dlouhodobě únosná finanční situace veřejného sektoru, konvergence dlouhodobých úrokových měr a stabilní vnější hodnota měny.

VI. 1. Vysoký stupeň cenové stability

V souladu se smlouvou o Evropském společenství nesmí míra inflace přesahovat průměr inflačních měr nejvýše třech cenově nejstabilnějších členských států o více než 1,5 procentuálních bodů. Komise vypočítá ve své zprávě aritmetický průměr třech cenově nejstabilnějších zemí. Nezávisle na této metodě, která se nakonec používá k vyhodnocení ročního průměru, zůstává výsledek stejný: pokud by se jako základ použily předběžné odhady komise z podzimu, pak by všechny státy, s výjimkou Řecka, tato kritéria splňovaly.

Úspěchy, kterých se v Evropě dosáhlo poklesem inflace, jsou skutečně ohromující.

Zatímco se míra zdražení v roce 1980 pohybovala v průměru okolo 14 %, v současné době poklesla na 2,1%. Přitom se nejedná o náhodu, způsobenou konjunkturou, ale o trvalý výsledek stabilizační

politiky, podporované centrálními bankami a úsilí, vynaloženého na regulaci mzdových nákladů v Evropě. Cenová stabilita je velice důležitá, neboť jen tak může být zaručena ochrana kupní síly a hodnoty peněz. Mimo to je i nutným předpokladem pro trvale nízké úroky.

Druhým posuzovaným faktorem je „dlouhodobě únosná finanční situace veřejného sektoru“.

VI. 2. Dlouhodobě únosná finanční situace veřejného sektoru

Aby se mohly podílet na Euru, nesmí členské státy vykazovat tzv. „nadměrný deficit“. Při hodnocení rozpočtové situace členských států jsou ve smlouvě o Evropském společenství zohledněny dvě referenční hodnoty:

Veřejný deficit - tzn., deficit centrálního státu, regionálních nebo lokálních územně správních celků a institucí sociálního pojištění - nesmí překročit referenční hodnotu ve výši 3% hrubého domácího produktu.

Toto kritérium ponechává jen malý prostor k posouzení. Ve smlouvě o Evropském společenství jsou zohledněny jen dvě výjimky:

- první případ: pokud deficit „podstatně a průběžně klesá“ a „dosáhl hranice referenční hodnoty“
- druhý případ: pokud je referenční hodnota jen „výjimečně a přechodně“ překročena“ a poměr se pohybuje „na hranici referenční hodnoty“.

Stav zadluženosti veřejného sektoru nesmí překračovat referenční hodnotu ve výši 60 % hrubého domácího produktu, s výjimkou, že poměr „dostatečně klesá“ a „dostatečně rychle se přibližuje referenční hodnotě“.

Oba elementy - deficit a stav zadluženosti - spolu úzce souvisí. Pokud nechceme opět propadnout vkrádající se inflaci, což by poškodilo investiční činnost a konkurenceschopnost naší ekonomiky, je omezení deficitů logickým předpokladem pro snižování stavu zadluženosti veřejného sektoru.

Dovolte mi jedno srovnání: když je nádoba plná a hrozí, že přeteče, je třeba nejprve zavřít vodovodní kohoutek. Pokusit se nádobu vyprázdnit a přitom zároveň nechat kohoutek naplno puštěný, by asi nebylo tím nejlepším řešením. Zrovna tak je tomu se státním dluhem: když je nádoba až po okraj plná - jinými slovy: při vysoké zadluženosti - musí být nejprve zastaven další přítok; v našem případě musí být tedy nejprve snížen deficit. Všechno ostatní by byl jen nekonečný a marný pokus o snížení stavu hladiny.

Pokud je rozpočtový schodek pod dohledem, pak může být kontrolován i vývoj státního dluhu. Z tohoto důvodu se také státy se současným vysokým stupněm zadluženosti snaží vylepšit své rozpočtové saldo. Vyšší hodnověrnost jejich rozpočtové politiky se pozitivně projevuje nejen v oblasti ekonomické činnosti, což vede k nárůstům příjmů z daní, ale rovněž ve výši úrokových sazeb,

což snižuje úrokové zatížení u státního dluhu. Tímto může dojít ke vzniku podstatného primárního přebytku, tedy k zůstatku rozpočtu bez obsluhy dluhu. Je - li tento primární přebytek trvalý, pak může být - při nízkých úrokových sazbách - zadluženost veřejného sektoru citelně zmírněna.

Deficity veřejného sektoru byly ve všech členských státech silně zredukovány.

V roce 1993 se v průměru pohybovaly okolo 6,3 %. Pro rok 2000 nebyly sice ještě předloženy žádné definitivní výsledky, ale podle předběžných odhadů z podzimního jednání komise, by se měly v průměru pohybovat okolo 2,6 %. U všech členských států by měl být schodek nižší než referenční hodnota, s výjimkou Francie, která bude ležet asi lehce přes a s výjimkou Řecka.

Ve své konvergenční zprávě se komise ubezpečí o trvajícím charakteru snahy členských států o snížení stavu zadluženosti a jejich deficitů. Jednorázová rozpočtová opatření například nestačí. Musí být naopak nahrazena opatřeními s trvalým účinkem nebo kompenzována zkrácením výdajů.

VI. 3. Konvergence dlouhodobých úrokových sazeb

Třetím posuzovaným faktorem je konvergence dlouhodobých úrokových sazeb.

Dlouhodobé nominální úrokové sazby nesmí překračovat o více než dva procentní body průměr nejvýše tří členských států, které ve vazbě na cenovou stabilitu dosáhly nejlepšího výsledku.

VI. 4. Stabilní vnější hodnota měny

A nakonec posledním posuzovaným faktorem je: Členské státy se musí účastnit mechanismu směnných kurzů. Nejméně po dobu dvou let musí udržovat normální flukтуаční pásmo, bez vlastního zapříčinění devalvace.

Kromě toho je třeba zohlednit i další důležité faktory, když je kontrolováno, zda jsou splněny podmínky, stanovené smlouvou o Evropské hospodářství. K těmto faktorům patří například shoda stanov národních centrálních bank se smlouvou a stanovami Evropského systému centrálních bank, stav a vývoj výkonnostních bilancí nebo vývoje v oblasti mzdových nákladů na jednici.

VII. ZÁVĚRY

1. V důsledku lze očekávat, že Evropská měnová unie bude realizována ve čtyřech etapách. Nejprve vstoupily v lednu roku 2000 vybrané země,
2. tvořící měnovou unii evropského jádra a k nim budou ve druhé fázi postupně přistupovat ostatní státy. Třetí etapou je zavedení Eura v těch zemích střední a východní Evropy, které splnily kritéria Maastrichtské
3. smlouvy a nakonec i začlenění zemí jako například Rumunska a Bulharska, ale teprve v

rozmezí deseti až patnácti let.

4. S měnově politickým konceptem evropského jádra je ale spojen problém splnění kritérií konvergence. Jak se zdá, jsou v současnosti plněny ne více než dvěma, třemi státy střední a východní Evropy. Přitom zrovna členství v Evropské měnové unii by mnohým státům střední a východní Evropy mohlo tento vstup teprve umožnit: např. země s vysokým procentem zadluženosti musí své státní zadlužení obhospodařovat s úrokovými sazbami, navýšenými o rizikový příplatek - členství v měnové unii by jí díky nižším úrokovým sazbám ušetřilo cca. 1,5 -2 % hrubého společenského produktu ročně. Lze tedy předpokládat, že konečné rozhodnutí bude ovlivněno politickými úvahami. Vzhledem k perspektivě postupně budované měnové unie vyvstává otázka, jaký bude ekonomický vývoj v zemích, které nebudou v brzké době součástí jádra.
5. Nelze se jen tak zbavit obavy, že se rozdíly mezi těmito třemi skupinami zemí, následkem vymezené měnové unie, ještě více prohloubí. Zdá se, že v budoucnu vyplyne z měnové unie otázka rozdělení užitku. Lze si totiž představit situaci, ve které centrální Evropa se svou jednotnou měnou zaznamená na vnitřním trhu nejvyšší nárůst výnosů a ostatní země, kterým se výhod, podmíněných měnovou unií dostane v menším měřítku, bez evropského fiskálního systému, který by zajišťoval podporu méně rozvinutých regionů, by mohly mít velké problémy s připojením k měnové unii.
6. Vstup střeoevropských zemí do EU a do Evropské měnové unie odpovídá logice evropského sjednocení, ale přidružené země se přitom musí jasně orientovat na podporu Evropy míru, demokracie a sociálního pokroku. S tímto neodmyslitelně souvisí i kvalitativně nové přátelství EU s Ruskem.
7. Rozšíření EU o země střední a východní Evropy nepřinese pouze nové šance, ale je také spojeno s rozsáhlými problémy a riziky. Šance a problémy nebyly dosud dostatečně diskutovány ani obyvatelstvem členských zemí EU, ani veřejností kandidátských států. Výkony spojené s integrací a související konsekvence rozšíření EU musí být občanům zprůhledněny a občané musí mít i možnost, ovlivňovat rozhodnutí.
8. Jak již bylo výše uvedeno, je jasné, že hlavními uživateli rozšíření o země střední a východní Evropy budou stávající členské země EU. Tato skutečnost platí především pro západoevropské banky a velkopodnikatele, kteří získají nová odbytiště, rozsáhlý přístup k přírodním zdrojům, jakož i k levným, ale kvalifikovaným pracovním silám a naleznou nové lukrativní možnosti kapitálových investic. Politika musí být orientována tak, aby rozšíření EU nevedlo ke vzniku hospodářsky závislé periferie EU, která by byla v integračním procesu znevýhodněna. Vzhledem k nevyhnutelným vysokým strukturálním adaptačním výkonům přidružovaných zemí budou nutná přechodná řešení.
9. Také v případě rozšíření EU na východ se musí od začátku dohlížet na to, aby v popředí stály

vždy zájmy občanů. Kromě hospodářské dimenze je nutno vždy dbát i na dimenze sociální politiky, politiky zaměstnanosti a politiky ochrany životního prostředí. Přitom je třeba se bránit všem opatřením, která by mohla vést k rozporům a nacionalistickým emocím ve vztazích s západoevropskými partnerskými státy. Zvláštní pozornost musí být věnována např. problému budoucí migrace pracovních sil.

Dumpingu mezd, sociálního zabezpečení a ochrany životního prostředí musí být bezpodmínečně zabráněno, mezinárodní kriminalita musí být účinněji potlačována.

10. Rozšíření na východ je nejdůležitějším projektem EU k počátku nového milénia a představuje pro všechny zúčastněné mohutný výkon. Rozšíření uměle vytvořeným časovým tlakem, nýbrž podléhat jasným kritériím a předpokladům. Nejdůležitější předpoklady by měla vytvořit samotná EU (rozsáhlá reforma EU k umožnění jejího rozšíření o země střední a východní Evropy).
11. Uvnitř EU se v souvislosti s problémem rozšíření na východ vyskytnou rozdílné zájmy. Obzvláště velký zájem o rozšíření EU na východ má, díky své silné pozici ve východní Evropě, německý kapitál. Jižní Evropa na tento proces pohlíží spíše skepticky. Německému úsilí o dominanci a revanšistickým tónům je nutno politicky oponovat.
12. Současný světově-hospodářský vývoj momentálně nenabízí pro rozšíření EU na východ příznivou výchozí pozici. Nová situace a akutní nebezpečí důsledkem globalizace finančních trhů, rostoucí světově-hospodářské rivality, jakož i stále aktuální rizika po zavedení Eura, ztěžují nejen jasná rozhodnutí o rozšíření na východ, ale také jednoznačná vyjádření ohledně přechodné fáze pro přípravu připojení zemí střední a východní Evropy k jádru Evropy v rámci Evropské měnové unie.

CZ - 29.4.2003

Tento rozbor byl použit pro "CZ a EU: Ted' nebo nikdy!"